

Vastaus kirjalliseen kysymykseen uskonnollisen vakaumuksen aitouden arvioinnista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Päivi Räsänen /kd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 77/2019 vp:

Millä keinoilla hallitus seuraa ja arvioi sitä, että Maahanmuuttovirastossa suoritettava uskonnon ja vakaumuksen aitouden arviointi kunnioittaa ihmisoikeuksia eikä lähetä kuolemanvaaraan lähtömaassaan tai Suomessa turvapaikkaprosessin aikana uskontoaan vaihtaneita ihmisiä ja

miten varmistetaan se, että perustelluista syistä turvapaikkaan oikeutetut ihmiset sen saavat?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Palautuskielto sitoo Suomea ja se on ehdoton. Se on myös sisällytetty Suomen perustuslakiin, jonka nojalla "ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu" (perustuslaki 9 §). Maahanmuuttoviraston turvapaikkapäätöksissä pohjana on aina palautuskielto. Kaikilla ei ole kuitenkaan edellytystä saada Suomesta turvapaikkaa tai muuta kansainvälistä suojelua.

Lainsäädännön ja oikeusturvajärjestelmän tehtävänä on varmistaa se, että ketään ei palauteta kotimaahansa, jos häntä siellä uhkaa epäinhimillinen kohtelu. Sisäministeriö ohjaa ja seuraa Maahanmuuttoviraston toimintaa tulosohjauksen keinoin. Osana tätä on laillisuusvalvonta. Kaikkiin Maahanmuuttoviraston luvan myöntämistä koskeviin päätöksiin voi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Näin ollen Maahanmuuttoviraston päätösten lainmukaisuutta valvovat ensisijaisesti hallinto-oikeudet ja korkein hallinto-oikeus. Maahanmuuttovirasto itse seuraa tuomioistuinten päätöksiä koko ajan ja tekee niiden perusteella tarvittavat muutokset käytäntöihin.

Viime aikoina on esiintynyt kasvavassa määrin kansainvälisen suojelun hakemuksia, joissa hakija kertoo pelkäävänsä vainoa kotimaassaan, koska on Suomessa kääntynyt kristityksi. Tällaisia tapauksia on viime aikoina ollut useita satoja. Kristityksi kääntymistä on käytetty uutena turvapaikkaperusteena myös turvapaikkapäätöksistä valitettaessa.

Uskonnollisen kääntymisen osalta viranomaisella on turvapaikka-asiassa velvollisuus tehdä uskottavuusarviointi. Erityisesti tilanne, jossa kääntyminen toiseen uskoon on tapahtunut vasta Suomessa, se on tapahtunut nopealla aikataululla ja tähän perusteeseen vetoaminen on yleistä,

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 77/2019 vp

täytyy Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestön UNHCR:n ohjeistuksen mukaan tehdä erityisen tarkka arvio siitä, onko asiassa sellaisia seikkoja, jotka voisivat viitata tarkoitushakuisuuteen luoda turvapaikkaperuste. UNHCR on laatinut turvapaikkahakemuksia käsitteleville tahoille ohjeistuksen uskontoon perustuvaa suojelun tarvetta koskien. Erityisen tärkeää uskottavuuden arviointi on silloin, kun uskonnollinen kääntymisen tapahtunut kotimaasta lähdön jälkeen. Näissä tapauksissa on olennaista selvittää perusteellisesti kääntymisen aitous ja olosuhteet, joissa kääntymisen tapahtunut. Kääntymisen uskottavuuden arvioinnin kannalta keskeisintä on selvittää hakijan omakohtaisia tuntemuksia, hänen motivaatiotaan kääntymiseen ja sitä, mitä vaikutuksia kääntymisellä on ollut hänen elämäänsä. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, onko kääntymisen tullut kotimaan viranomaisten tietoon ja miten nämä suhtautuisivat asiaan.

Maahanmuuttovirastossa on uskontoperusteisia turvapaikkahakemuksia koordinoiva erityisylitarkastaja, uskontovastaava, joka koordinoi uskontoperusteisia hakemuksia turvapaikkayksikössä sekä tuottaa ja päivittää teemaan liittyvää ohjeistusta ja koulutusta. Uskontovastaava myös seuraa niin kansallisten kuin kansainvälisten oikeusistuinten ratkaisuja ja tarkastelee niiden vaikutuksia Maahanmuuttoviraston päätöksäytäntöön. Lisäksi jokaisessa turvapaikkayksikön toimipisteessä on uskontoasioiden alueellinen yhdyshenkilö, joka toimii tiiviissä yhteistyössä varsinaisen uskontovastaavan kanssa, jotta yhdenmukaisuus ja yhteneväiset kriteerit eri toimipisteiden välillä pystytään takaamaan.

Maahanmuuttovirastossa kaikkia puhuttelijoita koulutetaan jatkuvasti ja työtä kehitetään esimerkiksi työryhmien avulla. Maahanmuuttovirasto on lisäksi tehnyt tiivistä yhteistyötä Suomen ekumeenisen neuvoston kanssa vuoden 2016 lopulta. On järjestetty koulutusta, jossa on ollut mukana myös hallinto-oikeuden edustajia. Yhteistyötä on hyödynnetty suunniteltaessa, mitä turvapaikkapuhutteluissa hakijoilta kysytään.

Turvapaikkapäätöksistä on valitusoikeus hallinto-oikeuteen, jonne turvapaikanhakija voi toimittaa kaikki lisäselvitykset ja huomiot asiassaan. Hallinto-oikeus arvioi myös puhuttelun laadun sekä päätöksen lopputuloksen ja lisäksi ottaa huomioon hakijan ajankohtaisen tilanteen. Vakiintuneen käytännön mukaan uskontoperusteisissa hakemuksissa järjestetään hallinto-oikeudessa poikkeuksetta suullinen kuuleminen, missä valittajaa itseään ja mahdollisia todistajia kuullaan suullisesti tämän vakaumuksesta.

Uskonnollisen vakaumuksen arvioinnissa on olemassa perusteet, joita noudatetaan niin Maahanmuuttovirastossa kuin hallinto-oikeuksissakin. Yksittäisissä tapauksissa tehty arvioinnit perustuvat olennaisesti hakijoiden itsensä kertomaan ja kokemaan, jonka Maahanmuuttovirasto tai hallinto-oikeus suullisesti kuulee hakijalta itseltään asian käsittelyn eri vaiheissa. Arvioitaessa henkilön vakaumusta, keskitytään arvioimaan hakijan kertomusta vakaumukseen vaihtoon liittyvistä ajatuksista ja kääntymisen motiiveista, vakaumuksen vaihdon merkitystä hakijan elämässä uskonnon vapauden kannalta arvioituna, tapaa harjoittaa uutta uskontoaan, uuden uskonnon ja sen harjoittamisen itsejohtoisuutta ja itsenäistä harjoittamista sekä pysyvyyttä. Päätöksen taustalla on aina yksilöllinen kokonaisharkinta, jossa punnitaan monia seikkoja.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 77/2019 vp

Korkein hallinto-oikeus ylimpänä tuomioistuimena antaa päätöksillään suuntaviivoja hallinto-päätöksille ja lainkäytölle. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan uskonnollisen kääntymisen merkitys kansainvälisen suojelun perusteena riippuu turvapaikanhakijan kotimaan olosuhteista. Kääntymisen aitouden selvittäminen on olennaista sellaisissa tapauksissa, joissa kristinuskoon kääntymisen sinänsä voi johtaa vainon vaaraan kotimaassa. Korkein hallinto-oikeus on katsonut, että henkilökohtaisen uskottavuuden arviointia uskonnollisen kääntymisen aitoudesta ei voida tehdä pelkästään kirjallisessa menettelyssä, vaan se edellyttää hakijan itsensä henkilökoh-taista kuulemistä (21.4.2017, KHO:2017:63).

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen tavoitteena on kehittää turvapaikkajärjestelmän toimi-vuutta ja parantaa turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa. Hallitusohjelmaan on muun muassa kir-jattu, että turvapaikkaprosessin sujuvuus ja perusoikeuksien toteutuminen varmistetaan sekä näyttökynnyksen kohtuullisuus arvioidaan. Turvapaikkahakemukset käsitellään ilman aiheetto-mia viivästyksiä yksilöllisessä ja oikeusturvan takaavassa menettelyssä tavoitteena kuuden kuu-kauden käsittelyaika. Hallitusohjelmaan on edelleen kirjattu, että turvapaikanhakijoiden oikeus-turvaa vahvistetaan niin, että mahdollistetaan avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa. Lisäksi otetaan käyttöön tuntiperusteiset palkkiot avustajille sekä yleiset hallinto-oikeudelliset valitus-ajat. Oikeusministeriössä on suunnitteilla hanke oikeusapulain ja ulkomaalaislain sääntelyn muuttamiseksi tavoitteena turvapaikanhakijoiden oikeusturvan vahvistaminen. Tavoitteena on hallituksen esityksen antaminen keväällä 2020.

Sisäministeriö on keväällä 2019 teettänyt riippumattoman selvityksen turvapaikkajärjestelmän tilasta. Owl Group Oy:n toteuttama selvitys on valmistunut kesäkuussa 2019. Maahanmuutto-virasto on toimittanut sisäministeriölle suunnitelmansa selvityksessä esille nostettujen kehittä-miskohtien korjaamiseksi. Sisäministeriö seuraa kehittämissuunnitelmien toteutusta virastossa. Maahanmuuttovirasto tekee jatkuvasti oma-aloitteista laillisuusvalvontaa päätöksiin ja tutkii päätösten ja puhutteluiden laatua. Tavoitteena laadunvalvonnassa on taata tasainen ja laadukas päätöstyö, joka perustuu yhdenmukaiseen linjaan. Myös YK:n pakolaisjärjestö UNHCR tekee laadunvalvontaa turvapaikkapäätöksiin Maahanmuuttoviraston pyynnöstä.

Helsingissä 12.9.2019

Sisäministeri Maria Ohisalo